כא: לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

עין משפט נר מצוה

קיא א ב ג מיי׳ פ״ו מהל׳ שבת הלכה [יג יד] טו סמג לאוין סה טור שו״ע או״ח סימן רמג סעיף א [וברב אלפס עוד בשבת פט״ז דף נא.]:

רבינו חננאל

לא לבית דירה אמרו מפני שמכניס לתוכה עבודת כוכבים וכתיב לא תביא תועבה אל תוך ביתך מכלל דאיכא דוכתא דאין משכירין להם בתים: וסתמא כר׳ מאיר דאי ר׳ יוסי האמר אף בא״י עצמה משכירין להן בתים: בכ״מ לא ישכיר (עצמו) [לו] לא מרחץ מפני שנקראת על שמו ועובד כוכבים עושה בה מלאכה בשבתות וימים טובים ושדהו לעובד כוכבים אמאי שרי דאמרי אינהו דחזו ליה דעביד מלאכה בשדה של ישראל אימר אריסותא קעביד ופורני וריחיים נמי אמרי אריסותא קא עביד. נימא במרחץ נמי הכי אמרי מרחץ לאריסותא לא עבדי:

לארץ יפטר מן המזוזה הא אמר בפ׳ התכלת (מנחות דף מד. ושם) השוכר בית בחו״ל כל ל׳ יום פטורה מן המזוזה מכאן ואילך חייבת והטעם כדפרישית לעיל שסוברים העולם שהיא שלו משמע דאם היא שלו חייבת מיד ועוד קשי׳ לר״י על הירושלמי מאותה תוספתא שהבאתי לעיל דקתני רישא [ד] (אין) משכירין להם בתים ולא שדות וכרמים ואין נותנין להם [א] ערבות וקבלות אחד הכותים ואחד העובדי כוכבים בד״א בא״י ובסוריא מוכרין בתים ומשכירין שדות ובחו״ל מוכרין אלו ואלו כאן וכאן לא ישכיר ביתו לעובד כוכבים מפני שידוע שמכניס לתוכו עבודת כוכבים אלמא אף במקום שמותר למכור אסור להשכיר מיהו נראה לר״י דהירושלמי שהביא רבינו חיים ראיה גמורה היא ומן התוספתא לא קשיא מידי דכאן וכאן קאי אא״י וסוריא ואף ת״ק דמתני׳ נמי סבר הכי דאסור בתרוייהו מכירת בתים אבל בחו״ל שהתירו למכור מותר להשכיר כדאי׳ בירושל׳ ולאו מטעמיה דרבינו חיים אלא הטעם מפרש הר״ר אלחנן מפני כשאמרה תורה לא תביא תועבה אל ביתך איכא למימר לא אסור אלא בבית הישראל עצמו שהוא דר בתוכו בעודו דר בו ואפי׳ בא״י כמו במזוזה שאינו חייב בה אלא בביתו בעודו דר בו אבל השוכר בית אף בא״י פטור מן המזוזה מן התורה ורבנן הוא דגזרו שלא להשכיר לעובד כוכבים מפני שמכניס לתוכו עבודת כוכבים והשתא דדוקא בתים העשויים לדירה אבל אינם עשויים לדירה לא גזרו ולכך התירו להשכיר ארוות ואוצרות וכיון דשכירות בית דירה אינו אסור אלא מדרבנן אף בארץ אם כן בחוצה לארץ הקלו: **מאי טעמא אריסא אריסותיה קא עביד.** הקשה רבינו יהודה מההיא דתנן בפ״ק דשבת (דף יח. ושם) אמר רשב״ג נוהגין היו של בית אבא שהיו נותנין כלים לכובס עובד כוכבים ג׳ ימים קודם השבת ופליג אב״ה דאמרי התם שמותר עם השמש אלמא לית ליה לרשב״ג קבלנא קבלנותיה עביד ותירץ לא שסובר שהלכה כן אלא מחמיר בעצמו היה וכן פרש״י לשם אכן שוב הקשה רבינו יהודה דא״כ בפרק שני דבילה (דף כא:) דקחשיב ג׳ דברים שהיו מחמירין בבית ר״ג כב״ש אמאי לא קא חשיב נמי הא שהרי ר״ג דיבנה הוא [ה] (אבי) אביו של [ב] רשב״ג ואומר דבבילה לא איירי אלא במידי די״ט אבל במילי דשבת איכא טובא ולפ״ז ניחא מה שהקשה ר׳ אלחנן דאמאי לא קי״ל כרשב״ג בההיא דפ״ק דשבת דהא אמרינן (ב״ב דף קעד.) כל מקום ששנה רשב״ג במשנתינו הלכה כמותו אלא לאחרים ודאי לא היה מחמיר אלא לעצמו: **אריסא אריסותיה קא עביד.** פסק ר״ת הלכה כרשב״ג דאמר אריסא אריסותיה קא עביד ומתוך כך התיר לישראל שנתן ביתו לעשותו בקבלנות לבנות בו אפילו בשבת וק״ו נמי הוא דהשתא אריסות שדה שחלק הישראל משביח במלאכה שרי קבלנות שאין בו שבח לישראל כלל במה שממהר נכרי לעשות קבלנותו לא כ״ש דנימא קבלנא קבלנותיה קעביד ועוד הביא ר״ת ראיה מההיא דפ״ק דשבת (דף יז: ושם ד״ה אין נותנין) דשרי ב״ה ליתן כלים לכובס ועורות לעבדן עם השמש ואפי׳ מידי דפרהסיא שרו התם דהא ההיא ברייתא דאית ליה בגמרא התם (דף יח.) דאסור ליתן חטין לתוך הריחים של מים אלא כדי שיטחנו מבעוד יום מוקי לה תלמודא כב״ש אבל לב״ה שרו ואע״פ שמשמעת קול ועוד תניא התם (דף יט.) גבי ספינה פוסק עמו ע״מ לשבות רשב״ג אומר אינו צריך שהעובד כוכבים לא יניח לעשות קבלנותו בשביל הישראל ולפי זה צריך עיון בההיא דפ׳ מי שהפך (מו״ק דף יב. ושם ד״ה אמר) דאמר שמואל מקבלי קבולת בתוך התחום אסור חוץ לתחום מותר אכן ר״ת מוקי לה לכולה הך שמעתא באבל ומפרש לה הכי אמר שמואל מקבלי קבולת באבל בתוך התחום אסור כו׳ אמר רב פפא אפילו חוץ לתחום נמי לא אמרן דשרי אלא היכא דליכא מתא דמקרבא להתם אבל איכא מתא דמקרבא להתם אסור פירוש לפי שיראו בני העיר [ו] מלאכתן כשילכו לשם אמר רב ששת וכי ליכא מתא דמקרבא נמי לא אמרן דשרי אלא בשבתות וימים טובים דלא שכיחי אינשי דאזלי מדוכתא לדוכתא פירוש אז מותר חוץ לתחום ע״י קבלנות עובד כוכבים אבל בחוש״מ דשכיחי אינשי דאזלי מדוכתא לדוכתא אסור וכ״ש בחול גמור אלא חול המועד לרבותא נקט דאע״ג דלא שכיחי דאזלי כולי האי אסור ולפי זה כל מה שאוסר לשם היינו באבל דוקא דבאבל החמירו יותר כדמוכח התם בריש פירקא אמר רב ששת בריה דרב אידי זאת אומרת דברים המותרים בחולו של מועד אסורין בימי אבלו ותניא כוותיה וההוא עובדא דמר זוטרא דבנו ליה אפדנא בימי אבלו חוץ לתחום בשבתות ובימים טובים הוה ומטעם שהתרנו. עד כאן שיטת ר״ת: ור׳ יצחק פירש דקבלנות דבית אסור והיה דוחה כל ראיות ר״ת דמההיא דעורות לעבדן אינה ראיה דכיון דההוא תלוש ומלאכה ביד אחרים מותר דאפילו באבילות בכה״ג שרי כמו שמפורש דתניא התם (דף יא.) היתה מלאכתו ביד אחרים בביתו לא יעשה בבית אחר יעשה וריחים נמי אינה ראיה לכאן דהתם [ג] ששם החטים לתוך הריחים הם נטחנים מאליהן ולא דמי לעובד כוכבים העושה מלאכה בידים ודומה כמי שישראל מצוה לו לעשות בשבת וגם לא דמי להך דשכירות שדה דשמעתין דלעולם הוא רגילות לקבל שדה באריסות למחצה לשליש ולרביע אבל בבנין בית רגילות לשכור מידי יום יום והרואה אינו אומר קבלנותיה עביד אלא שכירי יום נינהו ועוד דבירושלמי דפ״ק דשבת משמע דקיבולת דבית אסור בין באבל בין בשבת והכי איתא התם אומנים עובדי כוכבים שהיו עושים עם ישראל בתוך ביתו אסור בתוך בתיהם מותר אמר ר״ש בן אלעזר בד״א בקיבולת אבל בשכיר יום אסור בד״א בתלוש אבל במחובר אסור בעיר אחרת בין כך ובין כך מותר ומהו בין כך ובין כך א״ר אילא בין בתלוש בין במחובר ובלבד בקיבולת ר״ש בן ביסנא בשם ר׳ אחא אמר בשבת ובאבל ובעבודת כוכבים הלכה כר״ש בן אלעזר אלמא פסיק הלכה כר״ש בן אלעזר דאמר בעירו במחובר דאסור אף בקיבולת והוא הדין בתוך התחום ולא מבעיא הבנין עצמו דאסור אלא אף לפסול האבנים ולתקן הקורות ואפילו רחוק מן החומה ואפילו בביתו של עובד כוכבים אסור כיון דלצורך מחובר הוא דהא במחובר כה״ג פליגי ופסיק הלכה כר״ש בן אלעזר דאילו לעשות הבנין עצמו אפילו רבנן מודו דאסור דברשות ישראל הוא ולא שרו אף תלוש אלא בביתו של עובד כוכבים כגון כלים לכובס שמתקנם ביד עובד כוכבים ואע״פ שהלכה כר״ש בן אלעזר בקיבולת מ״מ באריסות שדה אין הלכה כמותו אלא כרשב״ג דהא סתם לן תנא דמתני׳ כוותיה והטעם מפרש דאריסא אריסותיה קא עביד ור״ת אע״פ שהקל בקיבולת החמיר על עצמו וכשבנה ביתו לא הניח עובדי כוכבים לבנות בשבת אף על פי שהיו עושים בקבלנות והר״ם היה נותן טעם דלהכי מותר באריסות שדה דכיון שאינו נוטל מעות בשכרו אלא נוטל בגוף הקרקע דמי לשותף אבל בקבלנות דבית שנוטל מעות בשכרו לא הוי כשותף ואסור ולה״ק הכא דמרחץ אסור דאריסותא למרחץ לא עבדי אינשי דכיון שנוטל מעות בשכרו ולא שייך ליטול זה בגוף המרחץ אסור ולפ״ז יש להתיר להשכיר ריחים לעובד כוכבים היכא שנוטל בקמח לפי חלקו ואינו נוטל מעות דהוי כמו שותפין ומסקנא דשמעתא שמעינן מהכא דקבולת דתלוש אינו מותר אלא בתוך ביתו של עובד כוכבים אבל במחובר אינו מותר אלא חוץ לתחום אבל תוך לתחום אסור: **אבל לעובד כוכבים מאי שרי.** תימה מאי קא דייק דלמא נקט כותי וכ״ש לעובד כוכבים וי״ל דמשמע ליה מדשבק עובד כוכבים דמיירי ביה רשב״ג ומתני׳ ונקט כותי דוקא קתני עי״ל דס״ל דסבר דבעובד כוכבים שרי מדאיירי בכותי דאי בעובד כוכבים אסור לישמעינן עובד כוכבים דלית ביה אלא חדא דנקראת על שמו וכ״ש כותי דאית ביה תרתי דאית ביה נמי לפני עור כדאמרינן בסמוך עוד פירש הר״ר אלחנן דדייק ממתני׳ דשריא שדהו לעובד כוכבים וליכא מאן דפליג ומהאי טעמא ניחא נמי דקאמר לעיל גבי מילתיה דרבן שמעון בן גמליאל אבל שדהו לעובד כוכבים שרי דלאו אמילתיה דייק דהא דנקט מרחץ במילתיה איכא למימר דדוקא מרחץ אבל שדהו אפילו לכותי אסור משום שעושה בו מלאכה בחול המועד:

אי

וסתמא כרבי מאיר דאי ר׳ יוסי בכל דוכתא מוגרי: ובכל מקום לא ישכור וכו׳: תניא [א]רבן שמעון בן גמליאל אומר [א]לא ישכור אדם מרחצו לעובד כוכבים מפני שנקרא על שמו ועובד כוכבים זה עושה בו מלאכה בשבתות ובימים טובים אבל לכותי מאי שרי כותי אימר[ב] עביד ביה מלאכה בחולו של מועד בחולו של מועד אנן נמי עבדינן אבל שדהו לעובד כוכבים מאי [ב]שרי מאי טעמא אריסא אריסותיה קעביד מרחץ נמי אמרי אריסא אריסותיה קעביד [ג]אריסא דמרחץ לא עבדי אנשי תניא [ג]ר״ש בן אלעזר אומר לא ישכיר אדם שדהו לכותי מפני שנקראת על שמו וכותי זה עושה בו מלאכה בחוש״מ אבל עובד כוכבים מאי שרי דאמרי אריסא אריסותיה עביד א״ה כותי נמי אמרי אריסא אריסותיה עביד אריסותא

וסתמא כר״מ. דאמר בא״י אין משכירין: **כותי.** לא עביד מלאכה בשבת אבל בחולו של מועד עביד דלמדרש סופרים לא חייש: **בחולו של מועד.** לדידן נמי שרי להחם מרחצאות: **אבל שדהו לעובד כוכבים שרי.** להשכיר היכא דליכא למיחש לחניית קרקע כגון בח״ל ואע״פ שנקראת על שמו לא חשדי ליה דליהוי עובד כוכבים שלוחו אלא אמרי אריסא הוא וקיבלה עליו למחצה לשליש ולרביע ועליו מוטל לעשות:

אריסותא

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה (בע״א) אף במקום וכו׳ דקתני רישא אין משכירין להם בתים שדות וכרמים ואין נותני׳ להם אריסיות וקבלות א׳ הכותי וא׳ העובד כוכבים בד״א בא״י ובסוריא משכירין בתים אבל לא שדות ובחו״ל מוכרין בתים ומשכירין שדות דברי ר״מ ר׳ יוסי אומר אף בא״י משכירין בתים ובסוריא מוכרין בתים ומשכירין שדות ובחו״ל מוכרין אלו ואלו וכו׳ מפני שכשאמרו: (ב) ד״ה מאי טעמא וכו׳ ר״ג דיבנה הוא אבי אביו של ר״ג: (ג) ד״ה אריסא וכו׳ אינה ראיה לכאן דהתם כיון ששם החטים:

א) [תוספתא ספ״ב ע״ש], ב) [בס״א: אימת], ג) [תוספתא שם ע״ש], ד) מהרש״א מוחק זה ועי׳ לחם סתרים, ה) מהרש״א מ״ז, ו) ל״ל מלאכתו. רש״א,

אריסותא לר"ש בן אלעזר ליה ליה. והאי דנקט כותי דמשמע הא עובד כוכבים שרי לאו טעמא משום אריסותא אלא משום דאמרינן ליה לא תעשה בה מלאכה בשבת וליית: **אי הכי.** דכותי יעשה בה מלאכה בחולו של מועד: **מאי איריא.** דקתני גבי כותי מפני שנקראת על שמו: **תיפוק ליה.** דבלא חשד נמי איכא משום לפני עור וכותי גר הוא ומצווה על המלות ישראל ולא דמי לעובד כוכבים העושה מלאכה בשבת שהעובדי כוכבים לא הוזהרו עליה: **מוריקאי.** זורעי גנות כרכום: **נקיט בשבתא.** לחרוש לזרוע ולקצור: **שקיבלו שדה.** באריסותן מבעה"ב ומשקיבלוה הוטלה על שניהם לעסוק בה ביחד: **לא יאמר ישראל טול אתה חלקך בשבת.** לפי שנעשה שלוחו של חלי היום המוטל עליו: **ואם המנו מתחילה.** קודם שהוטלה עליו: **מותר.** דהא לא קיבל עליה ישראל עבודה בשבת ואין העובד כוכבים שלוחו: **ואם כאו לחשבון.** לאו אהתנו מתחלה קאי אלא מילתא באנפי נפשה היא כלומר אם קיבלו סתם ועשו סתם ועייל העובד כוכבים בשבת וישראל בחול ולא לווהו ישראל וכאו לחשבון לאחר זמן לומר כמה ימי שבת נטלת אתה ואני אטול כנגדן ימי החול: **אסור.** דשכר שבת הוא נוטל דגלי דעתו דעובד כוכבים שלוחו היה: **רב גביהה מבי רפיל אמר.** לאו הכי הוה עובדא: אלא **שתילי דערלה הוה.** ישראל ועובד כוכבים קיבלו שדה בשותפות (א) ונוטעה ויטלו החלי בין שניהם ונתעסק עובד כוכבים כל ארבו שני ערלה ואכלן וישראל קבל ג' שנים אחרות כנגדן ואכלן: **שרא להו.** דהיתר גמור הוה דהא אע"ג דקיבלוה יחד לכתחילה ואמר לו ישראל היה אתה עובד בג' שנים הללו ואני ג' אחריהם אין כאן איסור שליחות דהא ישראל נמי שרי לעובדה ואי משום אכילה שישראל אוכל כנגדן ונמצא נהנה מפירות ערלה שמכרן אין זה נהנה שכן המשפט שנה שזה עובד הוא אוכל: **והא אוסביה רבינא.** וא"כ מאי תיובתא גבי שבת איסור שליחות במלאכה מה שאין כן בערלה: **לסיועי סייעיה.** מדקתני התנו לכתחילה מותר אלמא כי ליכא איסור שליחות דמלאכה שרי ואע"ג דמטיא הנאה לישראל וה"ה לערלה: **סתמא מאי.** שקיבלו סתם ועשו סתם עובד כוכבים בשבת וישראל בחד בשבת ולא אמר ישראל מעולם טול אתה את השבת ואני בחול מהו לחלוק סתם בשוה ולא יזכיר ישראל את השבת: **אם כאו לחשבון.** הזכיר לו ישראל של שבת באותה חלוקה וגלי דעתיה דשלוחיה הוא: **הא סתמא.** דלקח בשעת חלוקה סתם מותר:

הדרן עלך לפני אידיהן

אין מעמידין בהמה בפונדקאות. שעושין להתאכסן (ב) עובדי דרכים שם ומעלים שכר לבעלים: **שחשודין על הרביעה.** ובני נח נאסרו בה [סנהדרין נח.] דכתיב (בראשית ב) והיו לבשר אחד יצאו בהמה חיה ועוף ויש כאן לפני עור לא תתן מכשול [ויקרא יט] : **גמ'** רובע

אי הכי תיפוק ליה משום לפני עור. הקשה הר"י אמאי קאמר א"ה דאמלתי' דר"ש בן אלעזר גופיה היה יכול להקשות תיפוק ליה משום לפני עור ופי' הר"ר אלחנן בשלמא אי אמרת דכותי נקט לרבותא וה"ה עובד כוכבים ניחא דנקט טעמא דנקראת על שמו דשייך בתרוייהו אלא אי אמרת דנקט כותי דוקא א"כ תיפוק ליה משום לפני עור:

תיפוק ליה משום לפני עור. אליבא דרשב"א פריך דאית ליה כותים גרי אמת הן בפ"ק דחולין (דף ו.) גבי הטיל דר"ש דשדריה לר"מ לנזבן חמרא מבי כותאי ומכאן יש להביא ראיה למה שפירש ר"ת דשייך למימר לפני עור אף במידי דלית ביה איסורא אלא דרבנן דהא מלאכה דמ"ה אינה אסורה אלא מדרבנן כדפירש ר"ת [ב] (במו"ק (דף ג)) ולאיה נמי מדלעיל (דף טו:) דאסור למכור לישראל החשוד למכור לעובד כוכבים אע"ג דליכא איסורא אלא דרבנן אבל הר"ר אלחנן הקשה לפר"ת שפירש דמלאכה דמ"ה אינה אסורה מן התורה מדאמר בפ' מי שהפך (מ"ק דף יא:) פתח באבל וסיים בחול המועד לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא ימי אבלו דאסור דרבנן אלא אפילו מ"ה דאסור דאורייתא כו' ומפר"ת דקרי ליה דאורייתא לפי שיש לה אסמכתא מן התורה בפ"ק דחגיגה (דף יח.) לאפוקי אבל שאין לו אסמכתא אלא מדברי קבלה דכתיב והפכתי חגיכם לאבל מ"ל מ"ה יש לו עיקר מן התורה דליכא למיגזר אטו י"ט [ו] :

חדא משום לפני עור. נראה דמהאי טעמא נמי (ג) לחיות אסור כשקבל שדה בשותפות:

לא יאמר לו ישראל לעובד כוכבים בו'. מעשה כך היה בימי רבינו תם שגבה ישראל אחד בחובו תנור אחד מעובד כוכבים והיה לו לאופה המסיק התנור חלקו בתנור והיה לו ליהודי ליטול כך וכך ימים בחלקו ולאופה כמו כן כך וכך ולא התנו מתחלה זה לזה טול אתה חלקך בשבת ואני חלקי בחול והיה ר"י ר"ל דמותר דלא דמי לשדה דהכא דגבי שדה חלק הישראל משביח אף בחול במה שהעובד כוכבים טורח בו בשבת אבל בתנור אינו משביח כלל במה שהעובד כוכבים עושה בו בשבת וזה בחול ואף בלא התנו מתחלה ולא הודה ר"ת לזה ונראה לו דאין לחלק בין תנור לשדה דאע"פ שאינו משביח במלאכה בשבת מ"מ הוי כאילו מעמיד פועל בידים ונראה להר"ר אלחנן דבתנור אפי' התנו מתחלה לא יועיל כיון שכל התנור של ישראל הוא וה"ל כמשכיר תנורו בשבת ואומר לעובד כוכבים טול שכר תנורי בשבת כשתסיקנו לי בחול ולא דמי לישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות שיש לעובד כוכבים חלק בגוף הקרקע וגם ר"י חזר בו והביא ראיה לדברי ר"ת דאין חילוק בין תנור לשדה דהא מרחץ כתנור דמי ובתוספתא דמסכת דמאי [פ"ו] תניא ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה ומרחץ בשותפות לא יאמר לו ישראל לעובד כוכבים כו' קנרו של דבר בין כרס בין שדה בין מרחץ או תנור אם לקחו ישראל ועובד כוכבים בשותפות אסור לומר טול אתה חלקך כו' אלא אם כן התנו מתחלה קודם שלקחוהו שאין לישראל בשבת שום חלק וגם ר"ת באותו מעשה דתנור זה לקבל המוב מן העובד כוכבים ולחזור ולהלוות ולהתנות מתחלה מיהו היכא שלקחו הישראל במשכון נראה שא"ל להתנות כלום כיון שהוא ברשות העובד כוכבים ושכר התנור הוא לישראל מרבית שהעובד כוכבים נותן לו ואין הישראל קונה חלק בתנור דדוקא נקט לקחו. העתק מלשון רבינו יהודה: **ת"ש אם התנו מתחלה מותר הא סתמא אסור.** וא"ת לידוק מרישא וי"ל דאיכא למימר דה"ה סתמא אלא משום דבעי למיתני סיפא ואם התנו מתחלה מותר אף על פי שהתנה לו כך בפירוש: **ואם באו לחשבון אסור הא סתמא שרי.** וא"ת לימא דה"ק אם באו לחשבון אסור אפי' התנו מתחלה מותר בכל ענין:

הדרן עלך לפני אידיהן

אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים. ותניא בגמ' אין מוסרין בהמה לרועה שלהם ויש ליתן טעם על מה אנו סומכין לייחד בהמותינו עמהם ואף אנו מוסרין בהמותינו לרועה שלהם ואין לומר כדאמר רב לעיל בפ"ק (דף יד:) מקום שהתירו למכור התירו ליחד דהא לא קס האי מילתא דאף רב הדר ביה אלא אומר ר"ת דסמכינן אהא דמשני ר' פדת בגמ' (דף כג.) דמוקי מתני' כר"א דחייש לרביעה ובריתא דלוקחין מהן בהמה לקרבן דלא חייש לרביעה כרבנן ואנן קיימין כרבנן ואע"ג דרבינא שהיה סוף הוראה פליג עליה ושני שנויא אחרינא מ"מ נראין דברי ר' פדת עיקר חדא מדהקדים דברי רבינא לדבריו דהא רבי פדת קודם לרבינא ימיס רבים שהיה בנו של ר"א כדאמרינן בפ"ק דברכות (דף יא:) וכן אורי ליי ר"א לר' פדת בריה וגם היה חברו של ר' זירא כדאמר בפ"ק דנדה (דף ח.) א"ר זירא לר' פדת חזי דמינך ומאבוך קשריתו קטפא לעלמא ואותו ר"א אביו הי' תלמידו של ר' יוחנן ועוד דבשל סופרים קי"ל דהלך אחר המיקל ואע"ג דסתם מתני' דאין מעמידין מתוקמא כר"א מ"מ לית הלכתא כוותיה כיון שיש מחלוקת במסכת פרה (פ"ב מ"ה) ובתרי מסכתי לכ"ע אין סדר:

ורמינהי

ורמינהי

מסורת הש"ס

א) [עירובין מ. וש"כ], ב) [ברכות כה. וש"נ ועיין נדרים עב.], ג) [לעיל יד:], ד) [עירובין סב.], ה) [ל"ל בחגיגה (דף יח.)], ו) [וע"ע תוס' חגיגה יח. ד"ה חולו],

תורה אור השלם

1. לא תִקְלֶל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ׃ ויקרא יט יד

גליון הש"ם

גמ' **איכסיף.** גיטין עז ע"ב ב"מ לז ע"א: שם לא היו דברים מעולם. עירובין מ ע"א ועיין תוספות יבמות לה ע"ב ד"ה דכ"ע. נדה כד ע"א תוס' ד"ה אר"ש. ב"ב קנד ע"ב תד"ה בכסי. בכורות ד ע"ב תד"ה אלא:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא וכו' בשותפות לנוטעה ויטלו: (ב) ד"ה אין וכו' להתאכסן שם עוברי דרכים ומעלין: (ג) תוס' ד"ה חדא וכו' נמי יכול לחיות אסור:

מוסף רש"י

אלא מהא ליכא למשמע מינה. דודאי מתני' לאו כולה דוקא, אלא חדא מנייהו דוקא, או רישא או סיפא, ותנא אידך אטו הכוא ולא יתעצן הי מנייהו דוקא דגמר מניה (שבת קכא.).

הדרן עלך לפני אידיהן שחשודין על הרביעה. ואיכא משום לפני עור לא תתן מכשול דבני נח נצטוו על הרביעה כו' (לעיל יד:).

רבינו חננאל

הנהו מוריקאי דעובד כוכבים מלקט ונקיט בשבתא וישראל נקיט בחד בשבתא אתו לקמיה דרבא שרא להו ואוביה רבינא ישראל ועובד כוכבים שקיבלו שדה בשותפות לא יאמר ישראל לעובד כוכבים טול חלקך אתה בשבת ואני חלקי בחול ואם התנו מעיקרא על מנת שיום השבת לעובד כוכבים ויום אחד בשבת לישראל שרי ואם באו לחשבון פי' שיאמר אחד לחבירו לקחת אתה בשבת כך וכך כספים ואני לא לקחתי בחול אלא פחות מרוק לי [ג] וכן אם אמר העובד כוכבים לישראל כעניין הזה אסור ואינו מותר אלא אם התנו מעיקרא מה שיזדמן בשבת הרי הוא לעובד כוכבים בין רב בין מעט וכן בחול לישראל. איכסיף רבא לסוף איגלאי מילתא דהתנו מעיקרא הוו ושפיר שרא להו רבא. רב גביהה מבי כתיל אמר שתלאי דערלה הוו עובד

ג) אולי ל"ל מלא לי וכ"ה הלשון בתוספת הגאונים בסס רב שרירא גאון והוכא בב"י או"ח סי' רמ"ה ע"ש וכן פי' הראב"ד ז"ל והוכא בר"ן כאן דקאי אהתנו ולא כפרש"י. ד) עי' בר"ש כאן דפסק האיבעיא לקולא משום דהוי ספקא בדרבנן וע"ע בר"ן ודברי רבינו ל"ע.

עין משפט נר מצוה

קיב א מיי' פ"ו מהל' שבת הל' ז' סמג עשין סה טוש"ע ח"מ סי' רמה סעיף ח:

קיג ב מיי' פ"ו מהל' מאכלות אסורות הלכה יד ועיין בהשגות ובכ"מ טוש"ע י"ד סי' רלד סעיף יג:

קיד ג מיי' פ"ו מהל' שבת הלכה יז סמג עשין סה טוש"ע ח"מ סי' רמה סעיף ב:

א ד מיי' פכ"ב מהל' איסורי ביאה הל' ה סמג לאוין קכו טוש"ע י"ד סי' קנג סעיף ח:

ב ה מיי' שם הלכה ד סמג שם טוש"ע שם סעיף ד טוש"ע אה"ע סי' כב סעיף ג:

ג ו מיי' פי"ב מהל' גזלה הל' ז סמג עשין מט טוש"ע י"ד סי' קנג סעיף ב:

רבינו חננאל (המשך)

כוכבים אכל שני עדלה וישראל אכל שני דהיתירא כו'. איבעיא להו אם התנו מעיקרא מותר סתמא מאי ולא איפשיטא ועבדי' ביה לחומרא דאיסורא דאורייתא היא: (ב) **ירושל'** הא במקום שנהגו למכור מוכרין להן אפי' בית דירה ומשכירין להן אפילו בית דירה ר' בון בשם רבנן דתמן זאת אומרת שדה הנתונה על אם הדרך אסור להשכירה לעובד כוכבים מפני שנקראת על שמו ועובד כוכבים עושה בה מלאכה בשבתות וי"ט: בתוספתא שאלו לר' יהושע מהו שילמד אדם את בנו חכמת יוונית אמר להן צאו וראו איזו שעה אינה לא מן היום ולא מן הלילה שהיום והלילה חייב בהגיון תורה שנא' והגית בו יומם ולילה. תוספתא לא יטייל ישראל עם שיירא בתרפות אפי' לצאת אפי' מקדים ואפי' מחשיך ואפי' מתיירא מפני ליסטים מפני רוח רעה חיה רעה שנא' לא תלכו אחרי אלהים אחרים ר' אלעזר (בר) [בנו ש"ר] יוסי הגלילי אומר אם ראית רשע יוצא לדרך התרחק ממנו ג' ימים כי מלאכי חבלה יוצאין עמו שנא' הפקד עליו רשע ושטן יעמד על ימינו וכן אם ראית צדיק יוצא לדרך צא עמו כי מלאכי שלום עמו שנא' כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך:

הדרן עלך לפני אידיהן:

אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים מפני שהן חשודין על הרביעה. איני והתנן

ורמינהי לוקחים מהם בהמה לקרבן. תימה אדמותיב מברייתא אמתני׳ לירמי מתני׳ אהדדי אין מעמידין ורמינהי מקום שנהגו למכור מוכרין אלמא לא חיישינן לרביעה ולשני נמי כדמשני הכא ועוד קשה אמאי לא שני הכא שינויא קמא דרב דלעיל (דף יד:) מקום שהתירו למכור כו׳ וי״ל דההיא רומיא דמתני׳ כבר מרמה לה בפ״ק (שם) ושניה שפיר ואע״ג דהכא נמי נחית לשנויי שנויא קמא דרב מקום שהתירו ליקח מהם להקריב דלא שני הכא דתידוק דהכא הא במקום שאסרו למכור אסור ליקח אלמא איכא דוכתא דחשידי ותקשי א״כ כל הנך קראי דמותבי מינייהו רבנן לר״א לקמן בשמעתין דמשמע בהו שמותר ליקח מן העובדי כוכבים בהמה לקרבן ונצטרך להעמידם במקום שנהגו למכור מפני שאינם חשודים על הרביעה ואין זה יכול להיות דהא מייתי קראי דמצריס וכנען ופלשתים דקי״ל שהן חשודים על הרביעה וגם כל צאן קדר שהם ערביים הם חשודים על הרביעה כדמשמע בסמוך ערבי אחד לקח ירך מן השוק כו׳ ועוד תקשי אטו ניקום וניתמא להו לקראי (א) כי כתביהו במקום שנהגו למכור כתביהו ונראה דמהאי טעמא הדר ביה רב לעיל מהאי שנויא דמקום שנהגו למכור כו׳ לפי שלא היה יכול להעמידו כאן ועוי״ל דידע שפיר שינויא דעובד כוכבים חס על בהמתו ומ״מ פריך מהכא דלוקחין דס״ד דאיכא למיחש לרביעה כיון שבא למכרה ומשני דלעולם חייש שפעמים אינו יכול למכרה או נמלך וניחא נמי לרבינא ולרבי פדת דבסמוך וא״ת כיון דמוקמינן היתר קרבן בכל מקום אף במקום שנהגו שלא למכור תיקשי לן מכל מקום כיון דמה שאין אנו (ט) מעמידין משום חשש רביעה הוא בקרבן איך התירו וי״ל דמקום שנהגו שלא למכור מנהגא הוא דאיכא הא איסורא ליכא ולענין קרבן אפילו מנהגא ליכא שאם היו נוהגין לימנע מליקח מהם בהמה לקרבן אין לדבר סוף דא״א שלא יתערבו בהמות של מקום שנהגו שלא למכור עם בהמות שנהגו למכור ע״י משא ומתן וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ומבהמות הנולדים מביתו של ישראל אין דיי ליקח לקרבן משום דשכיחי מומי דפסלי אפי׳ בדוקין שבעין:

מוקצה. פירוש שיחדו לתקרובת עבודת כוכבים ומסרו לכומרים והאכילוהו כרשיני עבודת כוכבים אבל יחוד גרידא אינו כלום דאין הקדש לעבודת כוכבים (לקמן מד:) כדמשמע (בפ״ב דתרומה) [ל״ל דתמורה בפ״ו (דף כט.)]: **אי איתא דאקצייה לא הוה מזבין ליה.** לרווחא דמילתא נקטיה כלומר אפילו במקום דשכיחי דמקצו ופלחו אין לחוש מדמזבין ליה דבלאו האי טעמא בסתמא לא חיישינן לדלמא מקצו ופלחו אסרינן (י) למכור אלא משום חשש רביעה ולא משום חשש המוקצה ונעבד: **רגלא בחבריה ידע.** בקונטרס גריס רגלא ברי״ש לשון רגיל כמו לא רגל על לשונו (תהלים טו) ור״ת גרס כפירוש הערוך (כ) דגלא בדלי״ת לשון שקרן שכן מתרגם (משלי טז) במשפט לא ימעל פיו לא ידגל פומיה וה״ק שקרן בחברו מכיר וכן ההוא דפ׳ במה אשה (שבת סג.) שני תלמידי חכמים המדגילין זה לזה בהלכה הקב״ה אוהבן שנאמר ודגלו עלי אהבה ומפר״ת המכחישין זה לזה ואינם עומדים על העיקר אפי׳ הכי הקב״ה אוהבן ולהכי קאמר והוא דידעי צורתא דשמעתא ולית להו רבה (ב) למגמר מנייהו ובמדרש נמי משמע ודגלו לשון מעילתו דקאמר מנין לקורא בתורה שקרא לאהרן הרן שיוצא פי׳ שאע״פ שלא יקרא האלף שנאמר ודגלו עלי אהבה אבל רש״י פירש מדגילין לשון דגל שמקהילים קהלות ברבים וקשיא דאם כן מה ראיה צריך פשיטא שנאהבים לפני המקום: **דאמר** מר חביבה עליהם בהמתם של ישראל. לא נודע לר״י מהיכן נפקא עיקר דבר זה: **עובדי** כוכבים שלא עמדו על הר סיני. ונראה (ג) דגריס נמי דפסקה זוהמתן היינו משום דאף על גב דאינהו לא הוו מזלייהו הוו (מ):

רבינא

ורמינהי (א) לוקחין מהן בהמה לקרבן ואין חוששין לא משום רובע ולא משום נרבע ולא משום מוקצה ולא משום נעבד בשלמא מוקצה ונעבד אם איתא דאקצייה ואם איתא דפלחיה לא הוה מזבין ליה אלא רובע ונרבע לחוש (ב) אמר רב תחליפא אמר רב שילא בר אבינא משמיה דרב עובד כוכבים חס על בהמתו שלא תעקר התינח נקבות זכרים מאי איכא למימר אמר רב כהנא הואיל ומכחישין בבשר אלא הא דתניא לוקחין בהמה מרועה שלהן ליחוש דלמא רבעה לה רועה שלהן מתיירא משום הפסד שכר אלא הא דתניא (ג) אין מוסרין בהמה לרועה שלהן לימא רועה שלהן מתיירא משום הפסד שכרו אינהו דידעי בהדדי מרתתי אנן דלא ידעינן בהו לא מרתתי אמר רבה היינו דאמרי אינשי מכתבא גללא בזע רגלא בחבריה ידע אי הכי זכרים מנקבות לא ניזבון דחיישינן דלמא מרבעא ליה עילוה כיון דמיגרי בה מרתתא אלא (ד) הא דתני רב יוסף (ג) ארמלתא לא תרבי כלבא (ד) ולא תשרי בר בי רב באושפיזא בשלמא בר בי רב צניע לה אלא כלבא כיון דמיגרה בה מרתתא כיון דכי שדיא ליה אומצא ומסריך אבתרה מימר אמרי אינשי האי דמסריך אבתרה משום אומצא דקא מסריך נקבות אצל נקבות מאי טעמא לא מייחדינן אמר מר עוקבא בר חמא מפני שהעובדי כוכבים מצויין אצל נשי חבריהן (ה) ופעמים שאינו מוצאה ומוצא את הבהמה ורובעה ואיבעית אימא (ו) אפילו מוצאה נמי רובעה (ה) דאמר מר חביבה עליהן בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן (ו) דא״ר יוחנן בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא אי הכי ישראל נמי ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן איבעיא להו עופות מאי (ז) תא שמע דאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי חנינא אני ראיתי עובד כוכבים שלקח אווז מן השוק רבעה חנקה צלאה ואכלה וא״ר ירמיה מדיפתי אני ראיתי ערבי אחד שלקח ירך מן השוק וחקק בה כדי רביעה רבעה צלאה ואכלה

רבינא

רובע ונרבע ומוקצה ונעבד פסול לקרבן דתניא בב״ק (דף מ:) מן הבהמה (ז) ולא כל הבהמה להוציא את הרובע והנרבע מן הבקר (ז) להוציא את הנעבד מן הצאן (ז) להוציא את המוקצה: **מוקצה.** שהקצהו ויחדהו לתקרובת עבודת כוכבים: **נעבד.** שעשאו עבודת כוכבים והשתחווה לו: **בשלמא מוקצה ונעבד.** אף ע״ג דודאי חשידי לא קשיא לן דאם איתא דפלחיה כו׳: **אלא רובע.** אי חשידי ליחוש: **שלא תיעקר.** נעשית עקרה הילכך לא רבע לה אבל אדידן לא חייש כשעומדת בפונדקי: **זכרים מאי איכא למימר.** ניחוש דלמא רבעה עובד כוכבים דהכא ליכא עיקור וזכר נמי מיפסיל בנרבע דהא קרא דנרבע דמן הבהמה בעולה כתיב ועולה זכר הוא וקאמר להוציא את הרובע ואת הנרבע: **וליחוש דלמא רבעה רועה.** דהא לאו דידיה היא ולא חס עליה: **אינהו דידעי בהדדי.** חד בחבריה דאורחיה למירבעה: **מירתת.** רועה מיניה דאי מיעקרא מרגיש עובד כוכבים וקא תבע ליה מיניה. א״נ כל שעתא אתי חזי לה: **מכתבא גללא בזע רגלא בחבריה ידע.** מכתב שקורין גרפי״א ושל ברזל הוא קורע ורושם את הגלל שייש כלומר השייש שהוא קשה ירא מן המכתב לפי שהוא מכיר בו וכן רכיל ובליעל מכיר בחבירו וירא מפניו. רגלא (ח) [רכיל] כמו (תהלים טו) לא רגל על לשונו וכן וירגל בעבדך (שמואל ב יט): **זכרים מנקבות לא לזבון.** לקרבן הואיל וחשידי דלמא ארבעתיה עלה דליכא הכא עיקור ולא כחש בשר: **כיון דמיסריך.** זכר בתרה ורודפה כל שעה אם תיזקק לו מירתתא שיבינו בני אדם בדבר אבל בדידן אי מוקמינן לה גבה לא מירתתא דלפום שעתא הוא דקאי גבה: **לא תרבי כלבא.** שמא תתאוה ותרביענו עליה: **לא תשרי בר בי רב באושפיזא.** דאגב דצניע לא מירתתא שיוציא קול אם תבעל לו: **צניע לה.** ואיכא למיחש כדפרישית: **אלא כלבא.** הא אמרת כיון דמוגרי בה ורודפה מירתתא האשה: אמרי לא דמי כלבא לשאר בהמה: **דכיון דכי שדיא ליה אומצא מיסריך.** כל שעתא בתרה לא מירתתא דסברה אי מיסריך בתראי מימר אמרי אינשי אומצא הוא דשדיא ליה: **אומצא.** מעט בשר: **נקבות אצל נקבות מ״ט לא מייחדינן.** דקתני בברייתא בפ״ק (דף טו:) דאפילו נקבות אצל נקבות לא מייחדינן: **ישראל שעמדו על הר סיני.** ונתקנו מכל מום כדכתיב (שיר ד) כולך יפה רעיתי ומום אין בך:

רבינא

עין משפט נר מצוה

ד א מיי׳ פ״ג מהלכות איסורי מזבח הל׳ טו:
ה ב מיי׳ פכ״ב מהל׳ איסורי ביאה הלכ׳ ו סמג לאוין קצו טור אה״ע סי׳ כד:
ו ג מיי׳ שם הלכה טז סמג שם טוש״ע אה״ע סי׳ כב סעיף יח:
ז ד מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף יז:
ח ה ו ז מיי׳ שם הל׳ ה ו ז סמג שם טור אה״ע סי׳ כד:

רבינו חננאל

לוקחין מן העובדי כוכבים בהמה לקרבן ואין חוששין לא משום רובע ולא משום נרבע כו׳. ופרקי׳ משמיה דרב עובד כוכבים חס על בהמתו נקיבות שלא תיעקר זכרים שלא יוכחשו. ואם תאמר דדלמא רועה רבעם רועה נמי כיון דידעי חד לחבריה וכשרואין שהכחישה הבהמה מרגישין כי רבעה ומתיירא מפני הפסד שכרו ואינו רובעם. אמר רבה היינו דאמרי אינשי מכתבא גללא בזע. פי׳ (א) מכתבא גלל בזע כלומר שעט ברזל הינדוי נוקב ובוקע הצור שהוא אבן גלל. כך רגלא בחבריה ידע פי׳ רגלא אדם הממונה על המכס ומחזר על הנכנסין ויוצאין ומרגיש בגונבי המכס. כדגרסי׳ בפסחים (ב) והוא דרגש בהו רגלא. ומקשי׳ אי הכי הא דתני רב יוסף ארמלתא לא תרבי כלבא ולא תישרי בר בי רב באושפיזא בשלמא בר בי רב צניע לה אלא כלבא נימא כיון דמגרי בה קמי אינשי מירתתא ולא מירבעא ליה. ופרקינן כיון דכל מה דהיא שדיא ליה אומצא מסריך בה. אמרה אמאי עבד הכי משום אומצא דשדינא ליה. ומפני מה אין מעמידין בהמה בפונדקאות של עובדי כוכבים ולא זכרים אצל כו׳. מפני שהעובדי כוכבים מצויין בזנות אצל נשי חבריהן פעמים שבא ואינו מוצאה ורובע הבהמה. איבעי תימא אפי׳ מוצאה בהמת ישראל חביבא ליה. דאמר (מר) [ר׳] יוחנן כשבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא. ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן. עובדי כוכבים [שלא עמדו על הר סיני] לא פסקה זוהמתן. וכן עופות. דא״ר יוחנן ראיתי עובד כוכבים שלקח אווז מן השוק רבעה חנקה צלאה ואכלה. וערבי אחד קנה ירך מן השוק חקק בה כדי רביעה רבעה צלאה ואכלה

א) וכן הוא בערוך ערך גלל ב׳ בשם רבינו.
ב) דף פו ע״ב ולפנינו שם הגי׳ דיילא אך רבינו נראה דגרים שם רגלא ואכן רבינו שם נראה דגרים כגי׳ דידן וכ״ה בערוך ערך דייל וצ״ע.

מסורת הש״ס

א) [תוספתא רפ״ב], ב) [לעיל טו.], ג) [לעיל טו: תוספתא רפ״ג], ד) ב״מ עא., ה) גיטין לח., ו) שבת קמו. יבמות קג:, ז) [ויקרא א], ח) כ״ה בדפו״י, ט) מוכרין. מהר״מ, י) [בס״א: מדלא אסרינן], כ) [ערך דגל אמנם בערך גלל ב׳ גרים בשם רבינו חננאל ורגילא ברי״ש וע״ע מה שפירש על זה], ל) דגרסי׳ נמי גרים נמי כל״ל. מהר״ס, מ) [כל זה הוא להדיא בשבת קמו. וא״כ מלת ונראה שכתבו תוספות צריכה פנים עיין בחדושי הלכות ובמהר״ס],

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה ורמינהו וכו׳ כי כתבינהו במקום שנהגו למכור כתבינהו: (ב) ד״ה רגלא וכו׳ ולית להו רבה במתא למגמר מיניה ובמדרש:

לעזי רש״י

גרפי״א. מַכְתֵּב, חרט.

מוסף רש״י

שלא תעקר. שנעשית עקורה ברביעה (לעיל טו.). אין מוסרין בהמה כו׳. משום רביעה (לעיל טו:). לא תרבי כלבא. לא תגדל כלב שמא תקלקל עמו (ב״מ עא.). צניע לה. מוחזק צנוע הוא בעיניה שאם יקלקלו יחד לא יתפאר לגלות הדבר (שם עי״ש) ובטוחה שלא יודע (שם). מירתתא. להיות נרבעת לו (שם). בשעה שבא נחש על חוה. כשנתן לה עצה לאכול מן העץ בא אליה דכתיב (בראשית ג) הנחש השיאני, לשון נשואין (שבת קמו.).

רבינא אמר הא לכתחילה הא דיעבד. לכאורה משמע דרבינא דהכא ורבי פדת דבסמוך לית להו ההוא שנויא דלעיל דאדם חס על בהמתו כו' מדמהדרי אשנויא אחרינא ותימה א"כ מה יתרצו משני המשניות ההיא דאין מעמידין וההיא דמקום שנהגו למכור מוכרין דלעיל בפ"ק (דף יד:) ואין לומר שיתרצו כשנוייא קמא דרב דלעיל במקום שהתירו למכור התירו ליחד דלא נחשדו ארביעה כיון דלא קס דאף רב הדר ביה משום טעמא דפרשי' וי"ל דודאי בין רבינא בין רבי פדת אית להו שנויא דעובד כוכבים חס על בהמתו לענין שלא יאסור למכור להם בשום מקום ואף במקום שנהגו שלא למכור נמי ליכא איסורא אלא מנהגא כדפרישית מיהו מיסתבר להו דלענין קרבן יש לנו להחמיר ולאסור אף במקום שמוכרין ולא לסמוך על אותו טעם דעובד כוכבים חס על בהמתו אי לאו טעמא דדיעבד לרבינא ולר' פדת דמוקי לה כרבנן דלא חיישינן לרביעה כלל וא"ת ור' יוחנן דמשני לקמן (דף כד:) גבול יש לה פחותה מבת שלש נעקרת בת שלש אינה נעקרת מה יתרץ מההיא דמקום שנהגו למכור מוכרין משמע כל בהמות אפילו יתרות על שלש ועוד דפחות מבת שלש נמי היה לו לאסור שמא תשהה אצלו עד שתהיה בת ג' וירבענה וי"ל דכן פירוש דבריו פחותה מבת ג' ודאי נעקרת ובת ג' רוב הפעמים אינה נעקרת אבל אינו ודאי כ"כ הילכך במקום שנהגו מוכרין אפילו בת שלש דעובד כוכבים חס לפי שאינו יודע בודאי ודואג שלא תעקר ולענין קרבן מוקי ההוא דלוקחין בפחותה מבת ג' ולא מיבעיא במקום שמוכרין דשרי ליקח אלא אף במקום שנהגו שלא למכור לוקחין לקרבן דכיון דודאי נעקרת חייס עלה ולא רבעה ומה שנהגו שלא למכור משום חשש דרביעה לאחר שלש כדפרשינן אבל בת שלש אין לוקחין דאינה נעקרת כ"כ בודאי ואיכא למיחש דלמא רבעה: **על** ידי ממון מותרת לבעלה. פ"ה דמיירי באשת ישראל וקשיא דא"כ היכי מוכח דשריא בדיעבד משום דאמרינן דודאי לא נבעלה דלמא לעולם אימא לך דנבעלה ומיהו להכי שריא משום דאשת ישראל שנבעלה באונס מותרת ואין לאוסרה [ס] משום דשמא נתרצית לו דודאי כיון דאינה נתפסת אנפשות לא מפחדה ולא מתרצית ליה לכך נראה לפרש דודאי מיירי באשת כהן דאף באונס אסורה והכא מותרת דאמרינן ודאי לא נבעלה וכן משמע בפרק שני דכתובות (דף כו: ושם) דפשיטא ליה לתלמודא דמתניתין מיירי באשת כהן דמייתי עלה בגמרא התם ההוא מעשה באשה אחת שהורהנה באשקלון ורחקוה בני משפחתה ואי באשת ישראל הוה ההוא עובדא מאי קאמר ורחקוה בני משפחתה לא הוה להו לרחק אלא לבעלה ועוד מתוך המשנה יש להוכיח דמיירי באשת כהן דקתני על ידי ממון מותרת לבעלה טעמא דע"י ממון דמרתת אהפסד ממונו הא שלא על ידי ממון אסורה ואף על פי שאין לתלות (ד) נתרצית כיון שאינו ע"י נפשות ואי באשת ישראל אמאי אסורה אלא ודאי באשת כהן והא דנקט מותרת לבעלה ולא נקט מותרת לכהונה משום סיפא נקט דע"י נפשות אסורה לבעלה והתם אף באשת ישראל אסורה לבעלה דאיכא למימר משום פחד נפשות נתרצית לו וא"ת מאי ס"ד דרבינא דבעי לאוכוחי היתר דיעבד מהכא הא ודאי דמשום הפסד ממונו הוא וי"ל דסבר רבינא דכיון דנחבשה שהיא מסורה בידו היה לו לאסור באשת כהן ולמיחש מיהא לבעילת אונס ואע"ג דאיכא הפסד ממון ומדשרינן הכא דיעבד ה"ה אף היכא דליכא הפסד ממון ותלמודא דחי דלית ליה הך סברא אלא אית ליה הפסד ממונו שאני: **תדע** דקתני סיפא ע"י נפשות אסורה לבעלה. תימה מאי קאמר תדע דלמא שאני ע"י נפשות דאיכא למימר מחמת פחד נתרצית לו ותבעתו אבל שלא ע"י נפשות מותרת ואף היכא דליכא הפסד ממון וי"ל דודאי שלא ע"י ממון אסורה דאי ס"ד מותרת אמאי נקט רישא הפסד ממון ליתני שלא ע"י נפשות מותרת אלא ודאי הפסד ממון דוקא נקט וסיפא דקתני ע"י נפשות ה"ה שלא ע"י נפשות אסורה לכהן דבה איירי אלא בא להשמיענו דאף לישראל אסורה דאיכא למימר מחמת פחד נתרצית לו: **ותו** לא מידי. פי' דודאי הפסד ממון שאני אבל יחוד בעלמא אימא דאסור אף בדיעבד תימה אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו אשת כהן יושבת תחת בעלה דא"א שלא תתיחד עם שום עובד כוכבים שעה אחת וכיון דליכא הפסד ממון חיישינן וי"ל דאין זה אלא דחוי בעלמא כלומר מהכא לא תוכיח ומכל מקום דברי רבינא אמת הן ועי"ל דאפילו לפי המסקנא אין לאסור יחוד מועט דדוקא נחבשה שאני לפי שהיא מסורה בידו כעין בהמה דהכא דבידו לרבעה אבל היכא שאינה תחת ידו של עובד כוכבים כלל ויכולה לצעוק ויהיה לה מושיע ודאי העובד כוכבים מרתת ואין לאוסרה על אותו יחוד וכן עיקר ובירושלמי דחי דאין דמיון אשה לבהמה שאני אשה שדרכה לצווח ואפילו חרשת דרכה לרמז: **התם** יצרו תקפו. תימה לעיל דאמר רב עובד כוכבים חס על בהמתו ורבי פדת נמי אית ליה ההוא שנוייא כדפרי' נימא יצרו תקפו מכ"ש דפרה דדמיה יקרים י"ל שאני הכא כיון דדמיה יקרים עומדת למכור לישראל וכיון שהוא ודאי מוכר הפרה וסבור הוא להעלים ואינו חושש כיון שיצרו תקפו:

ש"מ

רבינא אמר לא קשיא הא לכתחלה הא דיעבד ומנא תימרא דשאני בין לכתחלה בין לדיעבד דתנן לא תתייחד אשה עמהם מפני שחשודין על העריות ורמינהו [א]האשה שנחבשה בידי עובדי כוכבים ע"י ממון מותרת לבעלה ע"י נפשות אסורה לבעלה אלא לאו ש"מ שאני לן בין לכתחלה לדיעבד ממאי דלמא לעולם אימא לך אפילו דיעבד נמי לא והכא היינו טעמא דמתיירא משום הפסד ממונו תדע דקתני סיפא ע"י נפשות אסורה לבעלה [ב]ותו לא מידי רבי פדת אמר לא קשיא הא רבי אליעזר הא רבנן [ג]דתנן גבי פרת חטאת ר' אליעזר אומר אינה נקחת מן העובדי כוכבים וחכמים [ב]מתירין מאי לאו בהא קמיפלגי דר"א סבר חיישינן לרביעה ורבנן סברי [ג]לא חיישינן לרביעה ממאי דלמא דכ"ע לא חיישינן לרביעה והכא היינו טעמא דרבי אליעזר כדרב יהודה אמר רב [ד]דאמר רב יהודה אמר רב [ד]הניח עליהן עודה של שקין פסלה ובעגלה עד שתמשוך בה מר סבר חיישינן ומר סבר לא חיישינן לא ס"ד משום ניחא פורתא לא מפסיד טובא ה"נ לימא משום הנאה פורתא לא מפסיד טובא התם יצרו תוקפו ודלמא דכולי עלמא לא חיישינן לרביעה והכא היינו טעמא דר"א כדתני שילא דתני שילא מ"ט דר' אליעזר [1]דבר אל בני ישראל ויקחו אליך בני ישראל יקחו ואין העובדי כוכבים יקחו לא סלקא דעתך דקתני סיפא [ה]וכן היה רבי אליעזר פוסל בכל הקרבנות כולן ואי סלקא דעתך כדתני שילא בשלמא פרה כתיב בה קיחה אלא כולהו קרבנות קיחה כתיב בהו ודלמא עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אליעזר אלא

רבינא. מהדר לתרוצי מתני' וברייתא דלעיל לעולם חשידי ומתני' לכתחילה קתני דאין מעמידין משום דלמא רבע לה וברייתא דקתני אין חוששין משום רובע משום נרבע דיעבד דמשום לשעבר קבעית למיסרה דלמא כבר רבעה ולכבר (א) ארבעה לא חיישינן: **ומנא תימרא.** דלמידי דחשידי ביה שני לן בין לכתחילה בין לדיעבד דלכתחילה לא מייחדינן ליה בהדייהו והיכא דאיתיחד לא מיתסר ולא אמרינן נבעלה לו: **ע"י ממון.** שהיתה חייבת ממון מותרת לבעלה: **הפסד ממון.** דסבר אי בעילנא לה תו לא פרע לי בעלה מידי: **תדע.** דמשום הפסד ממון הוא דשרי לה דקתני על ידי נפשות שנתחייבה הריגה אסורה לבעלה אלמא היכא דלא מירתת להפסד ממונו אפקורי מפקר לה וחיישינן שמא נבעלה לאחד מהן ברצון. ואית דמוקמי לה באשת כהן דמיתסרא באונס וראשון עיקר דבכתובות (דף כו:) מוכח דבאשת ישראל קאי: **ותו לא מידי.** (ב) אין להקשות על דבר זה דודאי טעמא ע"י ממון מותר משום דחייש עובד כוכבים להפסד ממונו: **פרת חטאת.** פרה אדומה: ה"ג **ממאי דלמא כולי עלמא לא חיישי לרביעה וטעמא דר"א כו':** **עודה של שקין.** שקין הרבה ריקנין קשורין ביחד: **פסלה.** דכתיב (ו) אשר לא עלה עליה בהעלאה בעלמא: **ובעגלה.** עגלה ערופה אינה נפסלת בהעלאת עול: **עד שתמשוך בו.** דכתיב בעגלה (דברים כא) אשר לא משכה בעול. (ז) (לישנא אחרינא עודה עץ שטווין בו שקין): (ג) **לא ס"ד.** דטעמא דר"א משום עודה: **דמשום הנאה פורתא.** להקל מעליו משוי מעט: **לא מפסיד טובא.** דמיס יקרים של פרה אדומה אלא ודאי טעמא משום רביעה הוא: **יקחו.** ימכרו קרי ביה ויקיחו: אלא

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל' ל סמג לאוין קכא טוש"ע אה"ע סי' ז סעיף יא:
י ב ג ד מיי' פ"א מהל' פרה אדומה הלכה ז סמג לאוין שטו:

רבינו חננאל

ופריק רבינא לא קשיא מתני' לכתחילה אין מעמידין הא דאי עבד והעמיד לוקחין ואין חוששין דלמא רבעה מדתנן לא תתיחד אשה עמהן מפני שחשודין על העריות. ותנינן האשה שנחבשה על ידי ממון מותרת לבעלה מאי לאו לכתחילה לא תתיחד ואם נתיחדה דיעבד אין חוששין לה. ודחינן לה שאני הכא דמתיירא לבוא עליה משום הפסד ממונו. תדע שהוא כך דקתני סיפא נחבשה על ידי נפשות אסורה לבעלה כיון דאין לו ממון עליה ודאי בא עליה. ר' פדת משני מתני' ר' אליעזר היא דאסר והא דתני לוקחין רבנן דשרו. דתנן בפרה בפ' שני גבי פרת חטאת ר' אליעזר אומר אינה ניקחת מן העובדי כוכבים וחכמים מכשירין. ודחינן ודילמא ר' אליעזר ורבנן לאו משום דחיישי לרביעה אלא דכ"ע לא חיישי לרביעה דיעבד כרבינא ואין חשודין בפרה אלא משום מלאכה כדרב דאמר הניח עליה בפרה אדומה עודה של שקאין פסולה. פי' עודה חבק מצוייר א) של עדיים שאוגדין אותה בבהמה ודומה לעול שפוסל את הפרה. ר' אליעזר חייש ורבנן לא חיישי (ובעגלה) [ובפרה] כתיב אשר לא עלה עליה עול משעה שהעלה עליה פסלה. ובעגלה כתיב אשר משכה בעול. ואמרינן בפרה מאי טעמייהו דרבנן דלא חיישי משום עודה של שקאין. דמשום ניחא פורתא לא מפסיד טובא. דאמר דלמא מרגשי ישראל ולא זבני לה הכא נמי בשאר בהמות נימא משום הנאת רביעה לא מפסיד טובא ואפילו לכתחלה ליכשרו. ודחינן גבי רביעה יצרו תקפו. והדרינן לטעמא אחריתי ודלמא כולי עלמא לא חיישי לרביעה כלל. ב)ור' אליעזר בר שילא דתני מאי טעמא דר' אליעזר דכתיב דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה מישראל יקחו ולא מן העובדי כוכבים. ודחינן לא ס"ד דתנינן וכן היה ר' אליעזר פוסל בכל הקרבנות. וכי כל קרבנות מי כתיבא בהו קיחה. ודלמא לא פליגי רבנן על ר' אליעזר

א) כתובות כו:, ב) [סוכה לו: וש"נ], ג) פרה פ"ב מ"א, ד) סוטה מו., ה) [פרה פ"ב מ"א ע"ש], ו) [במדבר יט], ז) [כל זה שייך לעיל בד"ה עודה],

תורה אור השלם

1. זאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עֹל: במדבר יט ב

גליון הש"ם

תוס' ד"ה על וכו' משום דשמא נתרצית לו. עי' לקמן דף כה ע"ב תוס' ד"ה איכא:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה רבינא וכו' ולכבר רבעה לא חיישינן: (ב) ד"ה ותו לא מידי אין להקשות. נ"ב כהאי לישנא הוא בדף סד לקמן ובהוריות ספ"ב וביבמות דף לט ע"א: (ג) ד"ה לא ס"ד וד"ה דמשום וד"ה לא הד"א: (ד) תוס' ד"ה על ידי וכו' שאין לתלות שנתרצית:

מוסף רש"י

ע"י ממון מותרת לבעלה. דמרתתי להפסיד ממונו ואינן מפקירין אותה (כתובות כו:). ע"י נפשות. שהיתה נידונת למות, אסורה לבעלה. דהואיל ונוהגין בה הפקר חוששין שמא נתרצתה באחד מהן (שם). ותו לא מידי. אין לדון אחר דבר זה (סוכה לו:) אין להשיב על כך (יבמות לט. וקדושין כא:) תו ליכא לאקשויי מידי (ערובין קג:) ליכא לשנויי מידי (סנהדרין סב.) אין להקניט בדבר זה (שם סו:). הניח עליהן. על פרה (סוטה מו. ושם: עליה). עודה של שקין. אגודה של שקין (שם). פסלה. ואע"ג דלאו עול הוא ובעלייה לחודיה מיפסלא כדכתיב בפרה במלאכת עול האמורה בה אשר לא עלה, בעלייה לחודה ואפילו שלא משכה (שם). ובעגלה עד שתמשוך. שתטלטל המשא מעט, דבעגלה כתיב אשר לא משכה (שם).

א) עי' בערוך ערך עד התשיעי מש"כ בשם הגאונים ז"ל בפירוש עודה ע"ש.
ב) נראה דצ"ל וטעמא דר"א כדתני שילא דתני שילא מ"ט דר"א וכו'.